

Rodica Anu

PĂCATELE LIMBII

Codul îmbrâncelii

România Literară pg. 15

ÎN ULTIMII ANI, televiziunea oferă multe ocazii de a studia pe viu limbajul non-standard: sînt numeroase rostirile dialectale, în reportaje (uneori însoțite de subtitrare, implicită recunoaștere a dificultății de înțelegere), dar mai ales mostrele de oralitate familiară suburbană, în diverse reality-show-uri mai mult sau mai puțin regizate. Sînt interesante mai ales cazurile în care vorbitori fără prea multă educație se străduiesc să vorbească „ales” în fața camerei de filmat și a moderatorului emisiunii. Amestecul codurilor, folosirea improprie a unor termeni pretentioși conferă, adesea, credibilitate limbajului; uneori și situațiile sînt atît de sordide, încît pare greu să fie inventate. În alte emisiuni, prostul gust este exacerbat de lipsa de autenticitate: participanții par încurajați să fie cît mai vulgari și o fac într-un exces care sună fals. De pildă, într-o astfel de emisiune („Test de fidelitate”, *Antena 1*: cu înregistrări pe site-ul postului de televiziune), punctul de rezistență (ales și pentru spotul publicitar, transmis în mod repetat) este scandalul (simulat) desfășurat, exasperant, dincolo de limitele suportabilității, pe durate incredibile. E un spectacol de o violență poate mai gravă (prin insistență și gratuitate) decît cea din telejurnalele pline de crime sau din filmele cu rîuri de sînge. Cu atît mai mult cu cît este vorba de un teatru de amatori declarat („Personajele și întâmplările pe care se bazează scenariul fiecărui episod sînt fictive”), de cel mai uluitor prost gust. Fals sună, de la început, în aceste emisiuni, și limbajul seducției („sînteți foarte simpatcă”, „voi vedea ce voi face pe viitor”, „situația este cam dificilă cu soția pe care o am”, „nu știu dacă eu corespund la asemenea cerință”, „dacă aveți dumneavoastră amabilitatea să mă ajutați”, „vă mulțumesc pentru compliment” etc.). Cît timp se străduiesc să vorbească elegant, personajele amestecă clișee melodramatice („ea e viața mea”, „e iubirea vieții mele”) cu exprimări inculte („Aș vrea să știu dacă se merită să fac acest pas”, „sîntem decît noi doi” etc.).

Cînd încep însă scenele-cheie (flagrantul trădării, năvălirea în scenă a partenerului înșelat), personajele răcnesc, se înjură, se insultă, icnesc și se reped să dea pumni, palme, ghionturi. Se desfășoară astfel, minute în șir, un fel de balet repetitiv, cu mișcări sacadate, în care personajele sînt împiedicate de mascați să lovească mai tare, se smucesc și îmbrîncesc, urlînd

cam aceleași enunțuri, demarcate de interjecții și întretaite de bip-uri. Eroii joacă un rol care le este desigur familiar, dar care devine artificial prin exces: fac eforturi ca scena să țină cît mai mult, răcnesc toți odată, cît mai strident, astfel încît adesea nu se mai pot înțelege decît cel mult jumătate din – să zicem – replici. În fiecare emisiune, timp de cel puțin zece minute se emit injurii – „dobitocule”, „bagabontule”, „băi, nesimțitule”, „prostule ce ești”,

„porcule și măgarule”, „ești un gunoi, asta ești”, „nenorocitu’ dracu’” –, reproșuri și acuzații – „mi-ai distrus viața, mă”, „mi-ai mîncat tinerețea”, „nu ți-e rușine, așa, puțin?”, „de ce minți?” etc. Actele de limbaj cele mai frecvente, cu o intonație isteric-mitocănească, sînt cele de avertizare și de respingere, alungare (reală sau simbolică) – „lasă fetiți-n pace, mă!”, „pleacă, mă, d-aici”, „pleacă, mă, nenorocitule, d-aici”, „du-te, mă, d-aici”, „pleacă, mă, d-aici-șă”, „la pușcărie! la Jilava cu tine!”, „Să pleci de la mine, mă, că nu te mai suport. Nu mai pooot!”. Tipică e și provocarea, descrierea ofensei, care agravează conflictul și amplifică starea de iritare: „ce ziceai, mă, că pleci cu ea, mă?” „ce faci, mă, dai în mine, mă?”. Personajul negativ (vinovatul) are de obicei intervenții mai puțin agresive, de respingere a acuzațiilor – „ce vorbești, mă?”, „care-i problema?”, „stai, bă, frate!”, „ai, nene, ia-o și tu mai încolo”, „fa, nebuno, hoo!”, „ho, nu mai dispera, femeie!”. De ambele părți se proferează amenințări cu violența fizică, de obicei simple acte de intimidare, hiperbolizante („bă, dacă-ți dau una”, „ia, fa, și tu”, „va dau mâțele-afară!” „îl omor p-asta”, „eu te omor, mă”, „îi omor p-amîndoi, îi omor cu mîna mea”); alte amenințări sînt mai banale și mai exacte: „nu-ți mai dau, mă, nici un ban, că nu meriți, mă”.

Într-un contrast surprinzător și ipocrit, realizatorul emisiunii rezumă lunga scenă într-un limbaj total diferit: minutele de pumni și injurături sînt numite „schimb de replici dureroase”, se deplînge faptul că soțul infidel „a încercat să se eschiveze”, iar soția dezamăgită e invitată „să-și refacă viața”. Sfaturile psihologice plutesc suprarealist pe deasupra ghiontuelii: „nu vrei să-ți învingi singură această teamă”, „dumneavoastră trebuie să analizați situația... și să trageți o concluzie adecvată”.

Ca și miturile, ficțiunile de proastă calitate – din telenovele sau emisiuni de divertisment – au totuși o mare valoare documentară: spun multe despre mentalitatea și obișnuințele oamenilor dintr-un

anumit spațiu și de la un moment dat. Formatul internațional al *reality-show*-urilor ia forme surprinzător de specifice. Într-o vreme, rulau în paralel, pe două posturi de televiziune românești, două emisiuni similare despre educarea copiilor răsfățați: în varianta englezească, apăreau copii neascultători, agitați, încăpățînați, care se puneau cu ușurință pe plîns; în varianta românească, amprenta stilistică era netă: copiii răsfățați erau mici mitocani isterici, care urlau, insultau, îmbrînceau, într-o manieră surprinzător de similară cu cea a părinților. Faptul că o dispută între soți e proiectată obligatoriu într-un cod al gesturilor de lovire, al înjurăturilor și al răcnetelor suprapuse oferă mărturie nu numai despre standardele programelor de televiziune, ci și despre un stil comunicativ național, pus sub emblema „Bă, te omor!”.